

רפורמה בחינוך עכשיו

דן בן-דוד

שרת החינוך הנוכחית מצהירה שאינה מאמינה ברפורמות. היא מאמינה רק בתוספות תקציב. שרת החינוך הקודמת הצטיינה בהחרבת רפורמה שגם אם לא היתה מוסכמת על כל חלקיה, היתה יכולה לתרום רבות להצלת המצב. כאשר אלה הן הגישות מלמעלה, מה הפלא שלמילה "רפורמה" יצא שם כל כך רע?

אך לאור קריסה מערכתית הנמשכת שנים, עם השפעות חברתיות, ערכיות וכלכליות עגומות על דור שלם, אין ביטוי המכיל טוב יותר את מה שחייבת לעבור מערכת החינוך בישראל מהביטוי "רפורמה מקיפה". לפני שבאים לבקש עוד כסף על חשבון סל התרופות, סל הרווחה וסל הבטחון, נדרשת החלפת דיסקט תפיסתית והתנהגותית אצל ראשי פירמידת החינוך, שילוב של יושרה ויכולת מנהיגות כדי לומר את האמת המלאה בנוגע לשיטה בה התנהלו ומתנהלים ענייני החינוך במדינה: חלוקת תקציבי ענק לפי מפתחות פוליטיים חשוכים ואמות מידה לא-שוויוניות בין 4 הזרמים השונים (ממלכתי, ממלכתי-דתי, חרדי וערבי); תרגילים מתוחכמים ונסתרים להעלאת שכר במקום שהתשלום המלא יעשה ביושר ויזקף אחר כך גם לחישובי הפנסיה; הצפת שוק החינוך במורים רבים על ידי מכללות שהינן לכאורה "אקדמיות", אך עם תנאי קבלה מבזים ויכולת הקניית ידע – בהתאם; על תוכניות לימודים המבוססות על ניחוחות פוליטיים ויזמות מסחרית; על דיכוטומיה בלתי-מתקבלת על הדעת בין אחריות לסמכות; ועוד כהנה וכהנה.

התוודות ציבורית כנה וזיהוי אמיתי ומלא של הבעיות, היקפן והשלכותיהן הם רק הצעדים הראשונים להבראה. איך משנים כיוון? להלן מספר נקודות מרכזיות לרפורמה מקיפה במערכת החינוך.

- החלת אמות מידה אחידות על כלל התלמידים בכל זרמי החינוך: מדובר בקביעה ובאכיפה מלאה של ליבת לימודים איכותית וזהה בתחומי יסוד מהגון ועד סוף תיכון. סיכון פוליטי לשר המעז? בוודאי. אך הסיכון הפוליטי האישי – למי שמבקש ליצג ולהנהיג אותנו – מתגמד לעומת הסיכון הקיומי למדינה בעוד דור אם לכל ילדיה לא תוענק הזכות לקבלת כלים להתמודדות במשק מודרני ותחרותי. כמו כן, יש לקבוע אמות מידה אחידות גם בנוגע לגודל כיתה, עם ממוצע זהה של תלמידים בכיתה בכל זרמי החינוך – מקסימום של 25 תלמידים בכיתה. תקצוב דיפרנציאלי ברמה הלאומית, כדי לא להסתמך על כספים מקומיים, לפי מפתח סוציו-אקונומי בלבד בהיקף שיאפשר יום לימודים ארוך וחינם – בפועל – לכל ילד.
- העצמת מעמד המורה: נדרשת העלאה ניכרת בשכר המורים לצד שיפור משמעותי באיכות כוח ההוראה. ההכשרה המקצועית של המורים תחייב מסלול לקבלת תואר ראשון לפחות, וכן תעודת הוראה (סגירת מרבית המכללות להוראה תשחרר כספים לא-מבוטלים). משרת הוראה מלאה תהיה כמקובל במגזרים אחרים במשק מבחינת שעות, ימי עבודה ושכר. יש לחתור לשיתוף פעולה עם ארגוני המורים כדי לאפשר גמישות רבה יותר בהעסקת מורים, בקביעת שכרם ובתמרוץ ותגמול מצוינות.
- שינויים מבניים במערכת החינוך: בהמשך להמלצות וועדת א.ל.ה. שקדמה לוועדת דברת, תוקם רשות לאומית לחינוך שתהיה מקצועית, ממלכתית וא-פוליטית, ותוענק לה הסמכות העליונה לקביעת תוכנית הליבה. יבוטלו המחוזות, מערך הפיקוח יצומצם במידה ניכרת והוא יחזק, בהמשך להמלצת ועדת דברת, ברשות ארצית עצמאית למדידה ולהערכה כיחידה מחוץ למשרד החינוך. רק משרד החינוך (ולא משרד העבודה או כל משרד אחר) יפקח – בעזרת ממצאי הרשות למדידה והערכה – על כל בתי הספר בכל מערכות החינוך במדינת ישראל כדי לוודא שתוכניות הליבה אכן מיושמות במלואן.
- תהליכי קבלת ההחלטות הקשורים בהוראה ולמידה, אחזקה שוטפת, ניהול כוח האדם וניהול פיננסי, יועברו לבתי הספר. תוקם מערכת יחסים חדשה של איזונים ובלמים בין המדינה (המתקצבת העיקרית), הרשות המקומית (המייצגת הרשמית של האינטרסים החינוכיים המקומיים) ומשתמשי הקצה בבית הספר (שיקבלו חופש פעולה נרחב בהרבה בשימוש בכסף).
- אלה הם רק הקווים הכלליים לרפורמה רחבת היקף במערכת החינוך. המעבר מהשיטה הקיימת לשיטה החדשה לא יהיה זול. אך למעט תחום הבטחון, אין השקעה חשובה ומוצדקת יותר לעתידה של מדינת ישראל – בתנאי שמשך החינוך יגמל מהתנהלותו התקציבית הביזנטית ויפנים שאין מנוס מרפורמה מבנית, מקיפה ויסודית.

הכותב הוא מרצה לכלכלה בחוג למדיניות ציבורית באוניברסיטת תל-אביב והיה חבר בוועדת א.ל.ה.